

**Etelä-Savon
älykkään
erikoistumisen
strategia
2022-2027**

Sisältö

Mitä on älykäs erikoistuminen	3
Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian sisältö 2022–2027	5
Strategian painopistealueet	
Metsä	6
Ruoka	8
Vesi	10
Matkailu	12
Hyvinvointi	14
Strategian läpileikkaavat teemat	16
Vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden seuranta	19
Älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelu	
Taustatiedot ja selvitykset	20
Sidosryhmien kuuleminen ja sitouttaminen strategiaprosessiin	20
Digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteet Etelä-Savossa	10
Digitalisaation haasteita ja elinkeinojen murrosta koskevat toimialat ja työtehtävät Etelä-Savossa	22
Älykkään erikoistumisen muutosjoustavuus	22
Tilannekuva	22
Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia	22

Julkaisutiedot

Julkaisija:

Etelä-Savon maakuntaliitto
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
kirjaamo@esavo.fi
www.esavo.fi

Julkaisu:

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022-2027
Julkaisusarjan nro 173/2022

ISBN ISBN 978-952-5932-73-7 (verkkojulkaisu), ISSN 1455-2930
Mikkeli 2022

Mitä on älykäs erikoistuminen?

Älykkään erikoistumisen tausta ja tavoite

Älykäs erikoistuminen on tunnistettujen vahvuuksien pohjalta luotavaa kilpailuetua, uutta elinvoimaa ja yritystoimintaa.

Älykäs erikoistuminen on Euroopan unionin alueellisen innovaatiopolitiikan kulmakivi, jonka avulla maiden ja alueiden tulee tunnistaa ja valita omat vahvuusalueensa, jotta niiden kehittämiseen voidaan panostaa ja investoida. Älykkäällä erikoistumisella pyritään uusien innovaatioiden synnyttämiseen, niiden levittämiseen ja alueiden kilpailukyvyyn parantamiseen.

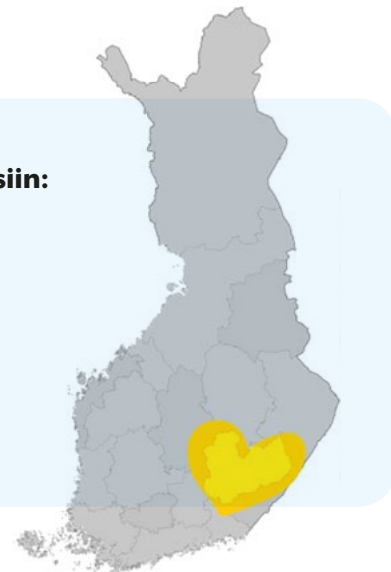
Älykkään erikoistumisen avulla alueita kannustetaan edistämään ja hyödyntämään rohkeasti tunnistettuja vahvuuksia, jotta niistä voidaan jalostaa kaupallista hyötyä, uutta yritystoimintaa, työpaikkoja ja kasvua.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on suhteellisen kilpailuedun hyödyntäminen maakuntastrategiassa tunnistettujen vahvuuksien ja sidosryhmäyhteistyön (yrittäjämäinen etsimisprosessi) pohjalta. Tavoitteena on myös koko maakunnan elinvoiman vahvistaminen. Strategiatyöhön on osallistettu laajasti eri sidosryhmät ja toimijat.

Älykkään erikoistumisen tavoitteena on hyödyntää koko alueen innovaatiopotentiali mukaan lukien prosessi- ja palveluinnovaatiot sekä sosiaaliset innovaatiot. Älykkään erikoistumisen strategia kuvaa maakunnan tunnistettuja vahvuuksia, joilla voidaan hakea kasvua ja kehitystä. Yksi keskeisimmistä kasvun ja kehityksen mahdollistajista on kansainvälistyminen. Näin ollen Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia on myös maakunnan kansainvälistymisstrategia.

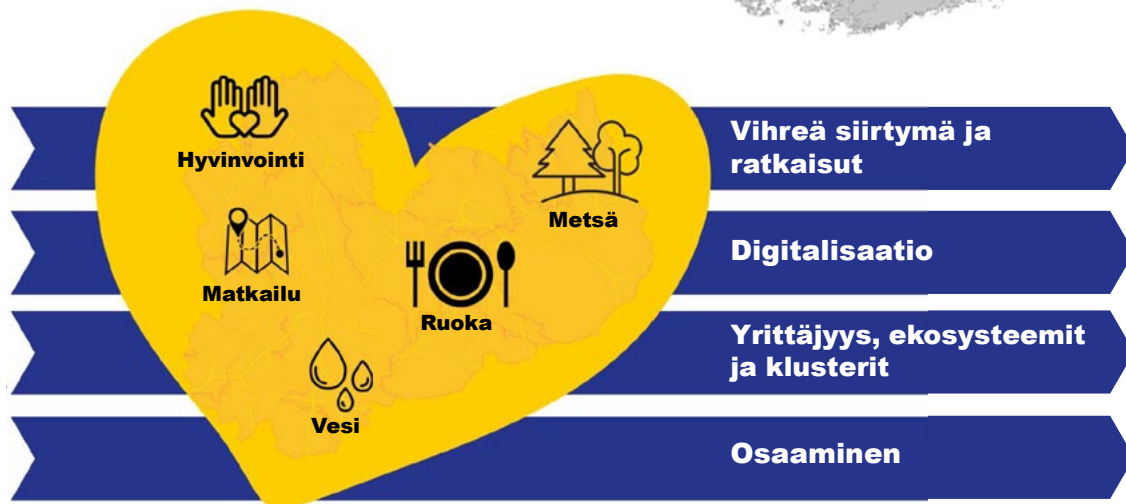
Älykäs erikoistuminen vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- » Mitä ainutlaatuista meillä on, mitä muilla alueilla ei ole?
- » Missä olemme huippuhyviä?
- » Millaista erityistä osaamista meillä on tarjota muille?
- » Missä olemme onnistuneet?
- » Mitä haluamme kehittää lisää?
- » Mille vahvuuksille maakunnan tulevaisuutta rakennetaan?

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian sisältö 2022–2027

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategia 2022–2027 koostuu viidestä varsinaisesta painopistealueesta sekä neljästä läpileikkaavasta teemasta. Kunkin painopistealueen ja läpileikkaavan teeman sisältöä avataan seuraavissa kuvauksissa, jotta lukijalle syntyy kuva kunkin osa-alueen sisällöistä. Aiemmistä älykkään erikoistumisen strategiakaudesta on opittu, että strategian sisällöt lähtevät kehittymään luontaisesti eteenpäin annetuista teemojen ja sisältöjen rajauksista. Tässä strategiassa

ei anneta täsmällisiä rajoituksia tekemiseen, tutkimukseen tai innovointiin kunkin otsikon sisällä. Etelä-Savon maakuntaliitto täsmentää vuositason toimenpiteiden sisältöä erikseen laadittavalla Etelä-Savon edunvalvontaja rahoitussuunnitelmalla.

Huomioitavaa Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 kokonaisuudessa on se, että strategia toimii myös Etelä-Savon kansainvälistymisstrategiana.

Metsä

Metsä on Etelä-Savossa hyvin selkeästi tunnistettu vahvuus, sillä metsäisessä maakunnassa metsäbiotaloudella, kantorahatuloilla ja puutuoteteollisuudella on suuri merkitys työllisyyden, aluetalouden ja elinvoiman veturina. Maakunnan maapinta-alasta 87 prosenttia on metsätalousmaata ja alueella syntyy 8,5 prosenttia koko maan vuotuisesta puuston kasvusta (VMII2). *)

Etelä-Savon erityisosaamista ovat kemiallisen puunjalostuksen prosessiteknologiat, puuraaka-aineen jatkojalostaminen sekä metsäpuiden eri ainesosien hyödyntäminen, puurakentaminen ja metsäpuiden kasvullisen lisäyksen teknologiat.

Innovaatioiden ja yritystoiminnan kannalta merkittävyyttä ovat metsä-painopisteessä sekä teknologia-teollisuuden osaaminen että innovaatioalustat, joita ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Kuitulaboratorio (Savonlinna), puun materiaalitutkimuksen Mikopolis-tutkimusyksikkö (Mikkeli) sekä Luonnonvarakeskuksen (erityisesti kasvulliseen lisäykseen keskittyvä) toimipaikka/tutkimusyksikkö Savonlinnassa.

Metsä-painopisteala käsittää maakunnassa laajasti metsävarantojen käytön kestävässä raaka-aineena, jatkojalosteina sekä alueina virkistys- ja palvelukäytössä. Puupohjaiset tuotteet, palvelut ja ratkaisut edistävät uusiutuva ja kestävä raaka-ainetta käyttäen vähähiilisyttä.

Maakunnassa metsäosaamisessa yhdistyy laajasti poikkitieteellinen osaaminen, jota pystytään kohdistamaan yrityskentässä kaupallisesti.

*) VMII2. Valtakunnan metsien 12. Inventointi. Luke 2018.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Metsä keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Metsien kestävä ja monipuolinen käyttö
- » Metsien virkistys- ja luontoarvot
- » Vähähiilisyden edistäminen puuraaka-aineen käytöllä
- » Puuraaka-aineen uudet käyttömuodot
- » Kestävät rakentamisen ratkaisut, puurakentamisen edistäminen
- » Muut ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvät konkreettiset ratkaisut metsän osalta

Kuva 1. Etelä-Savossa sidosryhmät kiteyttivät metsä-painopistealan sanapilveksi viereisellä sivulla esitetyllä tavalla.

Prosessiteknologian kehittäminen

Jatkojalosteet

Uudet lisäarvotuotteet

Jalosteet

Jatkojalosteet

Jatkojalostus

Jatkojalostaminen

Jalostusarvon lisääminen

Korkea jalostusarvo

Puurakentaminen

Maisterikoulutus
Oppimisympäristöt

Kuitulaboratorio
Kuituteknologiat
Kuidut

Kiertotalous

Uudet puumateriaalit

Puupohjaiset materiaalit

Puupohjaisetuotteet

Puupohjaiset tekstiilit

Biopohjaiset tuotteet

Luonnontuotteiden keräys

Innovaatiot
Uudistuminen
Tuotekehitys

Innovaatioalustat

Biodiversiteetti

Hiilinielu

Kestävä jalostus

Vihreät ratkaisut

Hiilinegatiivisuus

Luontoarvot

Hyvinvointi

TKI kansainvälisyys

Jalostetut vientituotteet

Luonnon virkistyskäyttö

Puurakentaminen-matkailu

Matkailu

Ruoka

Ruoka käsittää Etelä-Savossa erityisesti alkutuotannon painoarvon ja merkityksellisuuden sekä puhtaan ruuan kiistattoman kilpailuedun. Alkutuotannon suuri painoarvo maataloudessa näkyy sekä vihannestuotannossa että sisävesikalastuksen esim. muikun kansallisessa kalastusosuudessa. Painopisteala sisältää myös erityisosaamista luomutuotannon osalta, sillä maakunnassa sijaitsee Luomuinstituutti ja luomutilojen osuus on 12,1 prosenttia (Evisa 2020). Luomu vastaa erityisesti Euroopan unionin tavoitteisiin puhtaan, korkeatasoisen ja turvallisen elintarviketuotannon osalta.

Erityistä elintarvikealan vahvuutta maakunnassa löytyy myös digitaalisen osaamisen kentässä (muun muassa elintarviketurvallisuus), joka linkittyy kansainväliseen S3-kumppanuuteen Agri-Food: Big Data and Traceability.

Etelä-Savossa osaamista on myös uusien, korkeatasoisten elintarviketuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä (esim. gluteenittomat elintarvikkeet) sekä alkuperämerkinnän hyödyntämisessä kaupallisesti. D.O. Saimaa laatu- ja alkuperämerkki on esimerkki paikallisesta, korkeatasoisesta ja vastuullisesta elintarviketuotannosta sekä sen brändäyksestä.

Innovaatioalustana Ruoka-painopistealueella toimii Elintarviketalouden kehittämissyhdistys, Ekoneum ry, ja siihen linkittyvä ruoka-klusteri. Ruoka-klusterin keskeiset toimijat ovat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk Oy), Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Etelä-Savon Koulutus Oy, Etelä-Savon ammattikopisto Esedu sekä Proagria Etelä-Savo. Klusteritoiminta kokoaa yhteen alueen ruoka-alan TKI- ja koulutustoimijat sekä yritykset. Alueellisen klusteri-toiminnan ytimessä edistetään Etelä-Savon ruoka-alan kehittämissuunnitelmaa 2021–2027. *)

[*]https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/02/etela-savon_ruoka-alan_kehittamisohjelma.jpg]

Yhdistävinä teemoina muihin painopistealoihin ovat ruokamatkailu, hyvinvointi, metsän uudet elintarvikkeet (luonnontuotteet, -raaka-aineet ja -marjat yms.).

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Ruoka keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Puhtaan ja turvallisen ruuan tuotannon edistäminen ja arvostuksen lisääminen
- » Vastuullinen ja kestävä ruoka
- » Ilmastomuutoksen torjunnan ratkaisujen ja vähähiilisuuden edistäminen ruuan osalta
- » Korkeatasoisten elintarvikkeiden ja palveluiden kaupallistaminen
- » Kansainvälisyyden näkyminen ruuan osalta

Kuva 2. Etelä-Savossa sidosryhmät kiteyttivät ruoka-painopistealan sanapilveksi oheisella tavalla.

Luomu
Huoltovarmuus
Luomuinstituutti
Digitaalisuus
Vientituotteet

Luomutuotanto

Puhtaus
Erikoistuminen
Matkailun osana
D.O. Saimaa
Paikallisuus
AgriHub-tieto-TKI
TKI-toiminta
Vastuullisuus
Vastuullisuus-brändi

Ruokamatkailu

Lähiruoka

Kalaravintola
Hiilineutraalia
Ruokabrändi
Omavaraisuus
Matkailu
Jalostusarvo
Ilmastoystävällinen ruoka
Kannattavat luomutuotteet
Jatkojalostaminen
Maku ratkaisee
Erityisjalostettu

Ruokaklusterit

Järvikalan hyödyntäminen
Laatu ja puhtaus

Läheltä
Brändäys
Terveys
Ekoneum

Vesi

Vesi-painopiste käsittää Etelä-Savossa laajasti sekä luonnon vedet sekä veden puhdistusosaamisen, -teknologian sekä veden kiertotalouden osaamismahdollisuudet. Puhtaan veden ja veden kiertotalouden kaupalliset mahdollisuudet vastaavat globaaleihin ongelmiin.

Etelä-Savon pintavesistä erinomaisessa tai hyvässä tilassa on peräti 97 prosenttia järvipinta-alasta ja 82 prosenttia jokipituuksista.

Puhtaan veden osaamisen ytimessä on innovaatioalusta EcoSairila sekä siihen linkittyvä klusteri Blue Economy Mikkeli (BEM). Vesiosaamista klusterin tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnassa tarjoavat LUT sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk). Klusteritoiminnan ytimessä ovat toiminnassa mukana olevat yritykset sekä toimintaan potentiaalisesti liittyvät uudet yritykset. EcoSairila linkittyy maakunnallisesti myös kansainväliseen Water Smart Territories -kumppanuuteen (S3 kumppanuus).

Kansallisesti EcoSairilan moderni vedenpuhdistamo luo mahdollisuuksia potentiaalisille veden vientipalveluille ja -tuotteille. Mikkelin kaupungilla on ekosysteemisopimus 2020–2027 Työ- ja elinkeinoministeriön kanssa liittyen toiminnan edistämiseen.

Puhtaan veden osalta painopistealojen ja läpileikkaavien teemojen poikkileikkaavia aiheita ovat puhdas vesi hyvinvoinnin edellytyksenä, matkailu kulminoituu puhtaisiin luonnonvesiin, sekä puhdas vesi pohjana myös muille älykkään erikoistumisen kärkialoille.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Vesi keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Kansainvälistyvä vesiliiketoiminta, -kiertotalous ja -järjestelmät huomioiden myös digitaaliset mahdollisuudet
- » Ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvät konkreettiset ratkaisut
- » Energiatehokkuuden parantaminen (tuotanto, infra, prosessit, käyttö)
- » Raaka-aineiden kestävä käyttö, talteenotto ja kierrätys

Kuva 3. Etelä-Savossa sidosryhmät kiteyttivät vesi-painopistealan sanapilveksi oheisella tavalla.

Puhtaanveden-tekniologia
Puhtaanvedenteknologiat

Uudet vesiteknologiat
Puhdistus
Vedenpuhdistus
Puhtausjatkumo

Puhdas vesi

Varautuminen
TKI ja innovaatiot
Cleantech-vienti
Kansainvälisyys
Vientituote
Tuotteet ja palvelut
Tuotteistaminen

Vesiliiketoiminta

Maisterikoulutus

Vesiosaaminen

Osaaminen

Saimaa

Puhtaat järvet

EcoSairila

Ympäristöteknologia

Vesiensuojeluratkaisut

Muovipulloton juomavesi

Kiertotalous

Kv-liiketoiminta

Digitaalisuus

Monitorointi

Jatkojalostus

Vesitalous

Matkailu

Puhtaus

Hyvinvointimatkailu

Luonnonvesien puhtaus

Saimaan luontoympäristö

Kaupalliset mahdollisuudet
Monipuolinen edistäminen

Matkailu

Matkailu on Etelä-Savossa merkittävä vahvuus ja mahdollisuus, jota ei voida korostaa liikaa. Matkailun osuus Etelä-Savon bruttokansantuotteesta oli vuonna 2019 yhteensä 3,9 prosenttia (valtakunnallisesti 2,7 %). Lisäksi matkailun osuus maa-kunnan koko työvoimasta oli 5,3 prosenttia. *)

Saimaan matkailustrategia 2021–2025 linjaa matkailun painopistealan keskeiset kehittämiskohteet. Matkailuun sisältyvät keskeisesti Saimaan-brändin tunnetavuuden ja hyödyntämisen sekä monipaikkaisuuden edistäminen elinkeinolähtöisesti.

Matkailun painopiste Etelä-Savossa on hyvin maaseutupainotteista ja koostuu pääasiallisesti pienistä yksiköistä ja toimijoista. Kuvaavaa ja erityistä maakunnan matkailussa ovat runsas vapaa-ajanasuntojen määrä ja vuokraustoiminta (noin 46 600 mökkiä) sekä maaseutumatkailu ja luontomatkailu (mm. Kansallispuistot ja Saimaa Geopark).

Erityistä Etelä-Savon matkailussa ovat myös kulttuuriperinnön hyödyntäminen, runsas kulttuuritarjonta ja kulttuurimatkailun käyntikohteet ja tapahtumat (muun muassa Olavin-linna, Savonlinnan oopperajuhlat).

Matkailun poikkileikkaavia teemoja ovat ruokamatkailu, vastuullinen ja kestävä matkailu sekä digitaalisuuden hyödyntäminen matkailussa sekä verkostomainen toimintatapa.

*) Työ- ja elinkeinoministeriö (2021). Alueellinen matkailutilinpito - Matkailun alueelliset talous- ja työllisyysvaikutukset 2018–2019.

Etelä-Savon osalta painopisteessä Matkailu keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Saimaa-brändin vahvistaminen ja hyödyntäminen matkailussa
- » Matkailun edistäminen verkostomaisena yhteistyönä ja liiketoimintalähtöisesti -kohti Saimaan matkailuklusteria
- » Vastuullinen ja kestävä matkailuliiketoiminta

Kuva 4. Etelä-Savossa sidosryhmät kiteyttivät matkailu-painopistealan sanapilveksi oheisella tavalla.

Tuotteistaminen
Ulkomailta asiakkaita
Saavutettavuus
Käyttäjälähtöiset palvelu

Luonto
Luonnon virkistyskäyttö
Hyvinvointimatkailu

Hyvinvointi

Laadukkuus
Ympäristöystävällisyys
Kestävyys

Vastuullisuus
Puhtaat vedet

Ruoka- ja luontomatkailu

Luonto- ja terveysturmatkailu

Saimaa

Luontomatkailu

Metsä-vesi-osaaminen
Erikoistuminen

Digitaalisuus

Saimaa-brändi
Saimaa läpi vuoden
Saimaan luontokulttuuri
Saimaalle

Yhteistyö

Yhteinen näkyvyys

Tulot
Monipaikkaisuus
Kesäasukkaat
Etätyö

Kokemukset

TKI-ympäristövierailut

Yritysten kehittäminen

Ruokamatkailu

Elämyksellisyys

Kulttuurielämykset Ympärivuotisuus

Hyvinvointi

Hyvinvointi on Etelä-Savossa vahvuus profiloituen korkeatasoiseen erityisosaamiseen. Alueella on alan korkeaa koulutus- ja erityisosaamista, jota osataan myös hyödyntää sekä hyvinvointialueella että tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnassa. Hyvinvointiala on merkittävä palvelutoimiala ja työllistäjä Etelä-Savossa. Sote-ala on alueen ylivoimaisesti työllistävin toimiala, jonka piirissä työskentelee noin 11 700 henkeä (Tilastokeskus 2019).

Hyvinvoinnin elinkeinolähtöisyyteen sisältyvät erityisesti sosiaalisten innovaatioiden sekä digitaalisten tai muuten saavutettavien palveluiden kaupalliset mahdollisuudet. Luotavissa palveluissa huomioidaan asiakaslähtöisyys sekä maakunnan erityispiirteet.

Maakunnassa ikääntyvä väestö tulisi hyödyntää Silver Economy -näkökulmasta tehokkaammin. Tällöin ikääntyvä väestö nähtäisiin enemmän palveluja käyttävänä, maksukykyisenä asiakaskuntana sekä kehitystoiminnan resurssina ja hyödyllisenä työvoimaresurssina.

Hyvinvointia Etelä-Savossa tarjoaa myös puhdas luonto sekä viihtyisä, turvallinen asuin- ja elinympäristö, jotka ovat kiistattomia alueen vahvuuksia. Hyvinvointi kytkeytyy vahvasti myös muihin painopistealoihin (metsä, vesi, ruoka ja matkailu). Siihen linkittyvät myös terveys- turvallisuus, liikunta- ja urheilu sekä kulttuurihyvinvointi tapahtumineen.

Etelä-Savossa hyvinvointiin lukeutuu myös monipaikkaisuus mahdollisuutena, sillä maakunnassa on merkittävä määrä kausiluonteisia asukkaita. Monipaikkaisuudessa hyvinvoinnin näkökulma on erillinen vielä matkailuun verrattuna.

Hyvinvoinnin erityisosaamiseen linkittyvät Etelä-Savon toimijakentässä vahvasti Vaalijalan erityishuolto-piirin kuntayhtymä, Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-yksikkö (Pieksämäki) sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun hyvinvointi- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämissyksikkö Active Life Lab.

Etelä-Savon osalta painopisteessä

Hyvinvointi keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Hyvinvoinnin uusien palveluiden ja palvelukonseptien kaupallistaminen
- » Alueen erityisosaamisen säilyttäminen ja vahvistaminen
- » Silver Economy -mahdollisuuksien hyödyntäminen
- » Maakunnan puhtaan luonnon kestävä hyödyntäminen hyvinvointiin linkittyvässä liiketoiminnassa

Kuva 5. Etelä-Savossa sidosryhmät kiteyttivät hyvinvointi-painopistealan sanapilveksi oheisella tavalla.

Ennaltaehkäisy

Silver Economy

Monipaikkaisuus
Työpaikat
Liiketoiminta
Vastuullinen yrittäminen
Veronmaksajien määrä ylös

Palveluratkaisut
Joustavat palvelut
Mutkan arki
Yhdenvertaisuus
Elämänlaatu

Vaikuttavuus

Digitalisaatio
Tutkimusperusteisuus
Metsä- ja vesi -resurssit
Osaaminen ja laatu

Digitaalisuus

Osaaminen ja osallisuus

Elinvoimaa Laajakokonaisuus
Kokonaisvaltainen

Yhteisöllisyys

Liikunta ja hyvinvointi
Liikunta
Liikunta-aktiviteetit

Nuoret
Yhteistyö

Osaaminen ja osallisuus

Osallisuus

Taide ja kulttuuri
Hyvinvointituotteet

Elämäntapaohjaus
Terveiden edistäminen

Hyvinvointipalvelut

Strategian läpileikkaavat teemat

Vihreä siirtymä ja ratkaisut

Euroopan komissio julkaisi ensimmäiset tiedot tulevasta ”Vihreän siirtymän” politiikasta vuonna 2020, ja tavoitteiden sisältöä täsmennettiin ilmastoasioita koskevalla Fit for 55 säädösehdotuspaketilla vuonna 2021. Poliitiikan tavoitteena on ilmastomuutoksen torjunta laajamittaista vähähiilisyttä edistämällä. Oikeudenmukaisen siirtymän (Just Transition Mechanism) avulla pyritään tukemaan ja mahdollistamaan siirtymää fossiilisista energiamuodoista uusiutuvaan energiaan. Vihreä siirtymä tarvitsee osaltaan konkreettisia ratkaisuja, joiden avulla kestävää kasvua voidaan toteuttaa.

Läpileikkaavana teemana vihreä siirtymä ja ratkaisut pitää sisällään laajamittaisesti kaikki innovaatiot, ratkaisut, kokeilut sekä muutokset, joilla olemassa olevan toiminnan ympäristövaikutuksia pystytään vähentämään.

Etelä-Savon osalta teemassa vihreä siirtymä ja ratkaisut keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Vähähiilisyden edistäminen
- » Ilmastomuutokseen sopeutumiseen liittyvät ratkaisut
- » Vihreän siirtymän luomat kaupalliset mahdollisuudet; kestävää kasvua tukevat kaupallistettavat tuotteet ja palvelut
- » Luonnonvarojen kestävä ja resurssiviisas hyödyntäminen, resurssitehokkuuden parantaminen sekä kiertotalousratkaisut (sisältäen tuotteiden koko elinkaaren huomioon)
- » Vaihtoehtoisten materiaalien ja teknisten ratkaisujen hyödyntäminen vähähiilisyttä edistäen
- » Rakentamisen uudet materiaalit, innovaatiot ja kiertotalous
- » Kestävät energiaratkaisut, uudet energiaratkaisut, energiatehokkuuden parantaminen ja vähähiilisyden edistäminen
- » Kestävät logistiikka- sekä liikennepalvelut digitaalisuus huomioiden
- » Jakamistalouden perusteiden hyödyntäminen ja soveltaminen
- » Laatu- ja ympäristöjohtamisen sekä vastuullisuuden huomiointi yritystoiminnassa

Digitalisaatio

Digitalisaation edistäminen linkittyy osaltaan Euroopan vihreään siirtymään, sillä digitaalisilla ratkaisuilla pystytään edistämään vähähiilisyttä ja korvaamaan olemassa olevia tuotteita ja palveluja uudenaikaisilla ratkaisuilla. Digitaalisuus oli läpileikkaavana teemana myös edellisessä maakunnan älykkään erikoistumisen strategiassa (2018–2021). Digitaalisuus tarkoittaa kaupallistettavien ratkaisujen lisäksi myös digitalisaation hyödyntämistä yrityskentässä muilla tavoilla. Digitalisaatiossa korostuu myös strategisen ja kohdennetun yhteistyön lisääntyminen ja tarve, jotta yritykset pystyisivät kehittämään omia digitaalisia ratkaisujaan eteenpäin esim. Digital Innovation Hub:ien avulla.

Keskeisiä toimijoita alueella digitalisuuden kentässä ovat Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkisto (ELKA), Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk), Mikkelin yliopistokeskus (MUC, Kansalliskirjasto on myös osa MUC:ia), Etelä-Savon ammattiopisto (Esedu), Digitalia, Sodan ja rauhan keskus Muisti sekä useita Etelä-Savon ohjelmisto- ja digialan yrityksiä.

Etelä-Savon osalta teemassa digitalisaatio keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Digitaalisuuden hyödyntäminen laajamittaisesti
- » Digitaalisten palvelujen kehittäminen asiakas- ja tarvelähtöisesti
- » Uudet kaupalliset palvelut ja tuotteet (metsä-ruoka-vesi-matkailu-hyvinvointi)
- » Digitaalisen saavutettavuuden parantaminen
- » Digitaalisuuden luomat mahdollisuudet kansainvälisyydessä
- » Klusteri-, DIH- ja verkostotoiminta digitaalisuudessa
- » Digitaalisen osaamisen kasvattaminen

Yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit

Teemalla yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit pyritään laajamittaisesti edistämään maakunnan yrittäjyyttä, yritystoiminnan kehittämistä sekä yhteistyön parantamista. Älykkään erikoistumisen pohjimmaisena tarkoituksena on luoda alueelle uusia innovaatioita, kasvua sekä työpaikkoja. Nämä tavoitteet eivät ole mahdollisia ilman alueen yritystoimintaa sekä tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan hyödyntämistä yritystoiminnassa.

Klusteritoiminnan puuttuminen maakunnasta on yksi keskeisistä innovaatiotoimintaa hidastavista tekijöistä. Lisäksi alueen sidosryhmien kokemuksiin yhteistyön puutteisiin ja haasteisiin pystytään vastaamaan tähän teemaan panostamalla. Klusteritoiminnan ytimessä hyötyjinä ovat aina toimintaan linkittyvät yritykset. Lisäksi klusteritoiminta mahdollistaa koko klusteriin sisältyvän toimijajoukon (yritykset, tutkimus- kehitys- ja koulutusorganisaatiot, julkistoimijat, rahoittajat sekä järjestöt) löydettävyyden yhtenä kokonaisuutena myös kansainvälisesti.

Tässä yhteydessä termillä ekosysteemi viitataan laajoihin verkostokokonaisuuksiin, jotka sisältävät erilaisia toimijoita. Termillä klusteri puolestaan viitataan Euroopan komission kriteerien mukaisesti hyväksytyyn ja rekisteröityyn yhteistyöverkostoon, jonka Euroopan komissio on tarkastanut ja hyväksynyt viralliseksi klusteriksi 1).

Teemassa yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Yrittäjyydelle ja innovaatioille suotuisan toimintaympäristön vahvistaminen
- » Klusteritoiminnan edistäminen ja kehittäminen; Etelä-Savon maakuntastrategian 2030 tavoitteena olevien kolmen pronssitason klusterin saavuttaminen (merkkien myöntäjänä European Clusters Excellence Labelling Structure, EUCLES)
- » Kansainvälistymisen edistäminen kaikissa maakunnan yritys- ja ekosysteemeissä
- » Kansallisen TKI-tiekartan mukaisen tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnan menojen kasvattaminen 4 % BKT-tasolle (yksityiset ja julkiset investoinnit).

1) European Cluster Collaboration Platform (ECCP).
<https://clustercollaboration.eu/>

Osaaminen

Osaaminen on keskeinen ja kriittinen tekijä Etelä-Savon menestyksessä. Teemana osaaminen pitää sisällään laajamittaisesti osaamistason nostamisen, erityisosaamisen (TKI) sekä osaavan työvoiman saatavuuden edistämisen. Jatkuvan oppimisen tarpeen korostuessa tarve työikäisen väestön jatkuvalle osaamisen päivittämiselle kasvaa.

Osaajapula ja alueen väestökehitys luovat haasteita, jotka edellyttävät vahvaa toimijoiden välistä yhteistyötä sekä sen pohjalta luotuja alue- ja työelämälähtöisiä ratkaisuja ja kokeiluja muuttuviin osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Erityisesti osaamistarpeiden ennakointia kehittämällä ja hyödyntämällä voidaan vastata työelämän muutoksiin entistä paremmin.

Etelä-Savon osalta teemassa osaaminen keskeisiä tavoitteita ovat:

- » Osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen
- » Väestön koulutus- ja osaamistason nostaminen
- » Koulutuspolkujen rakentaminen ja sujuvoittaminen yhteistyössä
- » Oppilaitosten ja työelämän yhteistyön kehittäminen - yrittäjyyskasvatuksen, ja yhteistyön vahvistaminen
- » Kansainvälisen osaamisen lisääminen ja hyödyntäminen
- » Digitaalisen osaamisen vahvistaminen ja laaja-alainen hyödyntäminen

Vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden seuranta

Älykkään erikoistumisen strategian toteuman seurattavuuteen ja mitattavuuteen tehdään muutoksia toimikaudella 2022–2027 toimintaympäristön muutokset huomioiden. Käytännössä asetuilla indikaattoreilla seurataan älykkään erikoistumisen strategian toteutumista.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 kiinnittäminen kansalliseen tutkimus-, kehitys- ja innovointitoiminnan tiekarttaan (TKI-tiekarttaan) edellyttää maakunnassa yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen 4,0 % bruttokansantuotteesta tason tavoittelua. Älykkään erikoistumisen strategiaa asettaessa Etelä-Savon maakunta oli monen muun alueen tavoin kaukana tästä valtakunnallisesta tavoitteesta*).

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 seuranta on suunniteltu yhteiseksi maakuntaohjelman 2022–2025 kanssa, ja seurantatietoja ja käytettyjä indikaattoreita täsmennetään tarvittaessa strategiakauden edetessä. Seurantaan valitut indikaattorit ovat kirjattu maakuntaohjelmaan, ja reaaliaikaisesti käytössä olevat indikaattorit ja toteumat ovat nähtävissä maakuntaliiton verkkosivuilla.

Kansainvälistymisen osalta seuranta toteutetaan Etelä-Savon maakuntastrategialle 2030, maakuntaohjelmalle sekä älykkään erikoistumisen strategialle 2022–2027 asetettujen mittareiden avulla.

Etelä-Savon maakuntaliitossa otetaan käyttöön Thinking portfolio -hankeseuranta vuoden 2022 alusta. Tämä tulee olemaan keskeinen parannus Euroopan aluekehitysrahastosta 2021–2027 rahoituskaudella rahoitettavan hanketoiminnan seurannassa Eura2021 -järjestelmän lisäksi. Uusien järjestelmien tuottamat seurantatiedot tullaan huomioimaan älykkään erikoistumisen 2022–2027 seurannassa.

*) Tekniikka&Talous 20.8.2021. Vain yksi saa puhtaat paperit (sivuilla 10–11). ISSN 0785-997X. Alma Media 2021.

Älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelu

Taustatiedot ja selvitykset

Etelä-Savon aiemmat älykkään erikoistumisen strategiat on laadittu vuosille 2014–2017 ja 2018–2021. Nyt laadittu kolmannen strategian työstäminen käynnistettiin maakuntastrategiasta tutuilla kärkialoilla – metsä, vesi ja ruoka. Näiden ohelle mukaan otettiin uudet kärjet matkailu ja hyvinvointi. Läpileikkaavina teemoina huomioitiin uuden EU-ohjelmakauden 2021–2027 kannalta keskeiset painotukset: vihreä siirtymä, digitalisaatio, osaaminen sekä yrittäjyys, ekosysteemit ja klusterit.

Älykkään erikoistumisen strategian valmistelu aloitettiin keväällä 2020. Älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 yhdeksi taustaselvitykseksi toteutettiin rakennerahastokaudella 2014–2020 Etelä-Savon maakuntaliiton rahoittamien hankkeiden temaattinen toimialatarkastelu. Sen mukaan Etelä-Savossa on edistetty aluekehitysrahoituksella strategisia kärkialoja metsä, ruoka ja vesi, mutta myös muita aloja, kuten matkailu, hyvinvointi, yrittäjyys ja digitaalisuus. Kuvassa 1 esitetyn taustaselvityksen osalta tulee huomioida, että teemajako on tehty jokaisen hankkeen päätavoitteen mukaisesti, ja osuudet perustuvat hankkeiden kokonaisbudjetin perusteella

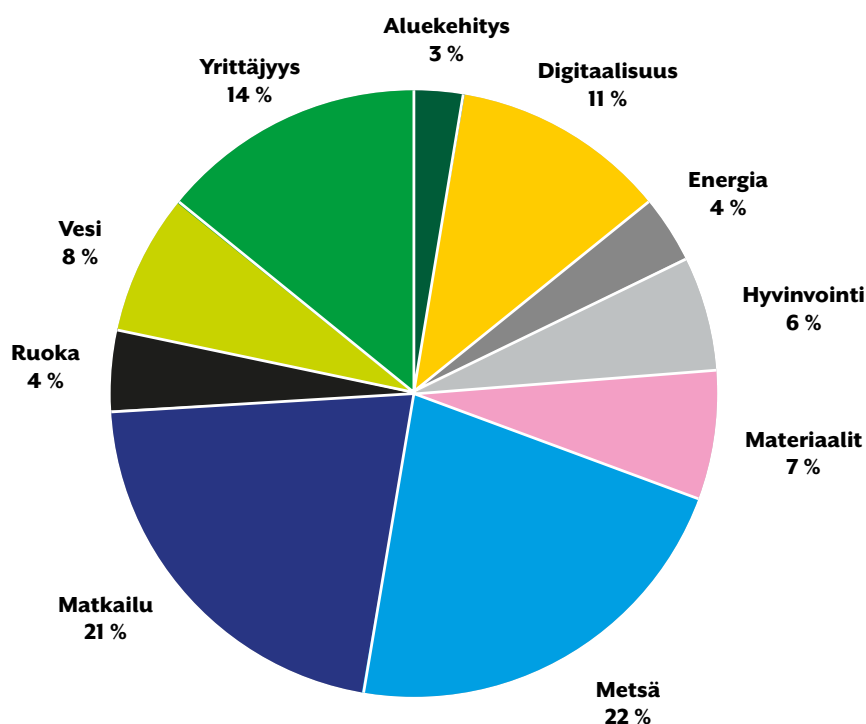
tehtyyn jakaumaan.

Älykkään erikoistumisen valmistelussa kuultiin alueen nuorten mielipiteitä keräämällä 12–30-vuotiaiden nuorten näkemyksiä maakuntastrategiaa ja älykkään erikoistumisen strategiaa koskien E=mc2 – Nuorten osallisuudesta energiaa Etelä-Savoon -hankkeen kautta.

Etelä-Savo ennakoi 360 -hanke on lisäksi tuottanut taustaselvityksiä ja tämänhetkisen tilannekuvan maakunnan nykytilasta ja kehittämismahdollisuuksista maakuntaohjelmaa ja älykkään erikoistumisen strategiaa varten.

Sidosryhmien kuuleminen ja sitouttaminen strategia-prosessiin

Edellä kuvattujen tarkastelujen ja tietojen pohjalta tehtiin alueen sidosryhmille sähköinen Webropol-kysely, jonka tarkoituksena oli koota sidosryhmien näkemyksiä toteutettavan älykkään erikoistumisen strategian painopisteiksi. Lisäksi kyselyllä selvitettiin innovaatiotoiminnan pullonkaloja ja haasteita. Kysely toteutettiin keväällä 2021 ja

Kuva 6. Euroopan aluekehitysrahaston 2014–2020 pääteemat Etelä-Savon maakuntaliiton myöntämien hankerahoitusten osalta. Osuudet perustuvat hankkeiden budjetin mukaisella suhteellisella osuudella (%). Tilanne maaliskuussa 2021.

se lähetettiin 370 henkilölle. Kyselyä sai jakaa vapaasti eteenpäin, ja siihen saatiin 103 vastausta.

Yrittäjämäisen etsimisen prosessin (Entrepreneurial Discovery Process) varmistamiseksi Webropol-kyselyssä pyydettiin vastaajilta taustatietoja, jotta eri sidosryhmien osallistuminen pystyttiin erittelemään. Kyselyyn vastanneista 10 % oli yritysten edustajia. Lisäksi vastaajina toimivat yksittäiset kansalaiset, tutkimus- ja koulutus-toimijat, julkistoimijat, kuin myös kehitysyritysten sekä järjestöjen edustajat.

Kyselytutkimuksen pohjalta Etelä-Savon älykkään erikoistumisen 2022–2027 sisältöluonnosta täsmennettiin, ja luonnoksen täsmennetyt tiedot esiteltiin laajassa sidosryhmätilaisuudessa kesäkuussa 2021. Kyseisessä työpajatoteutuksessa sidosryhmille esiteltiin sekä maakuntaohjelman 2022–2025, että älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 alustavat sisältöpainotukset. Tilaisuudessa sidosryhmiä pyydettiin antamaan täsmennyksiä näkemyksiinsä Mentimeter-työkalua hyödyntäen. Tilaisuuteen osallistui noin 100 henkilöä.

Sidosryhmien laajamittaisen kuulemisen pohjalta (Webropol-kysely sekä 22.6.2021 työpaja) Etelä-Savon älykkään erikoistumisen valmisteltiin strategian sisältöluonnos. Strategian toteuttamisessa huomioitiin TEMin ohjeiden mukaisesti edellytetyt taustaselvitykset sekä niiden tulokset. Näitä Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) edellyttämiä selvityksiä ja niiden linkittymistä Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategiaan 2022–2027 kuvataan

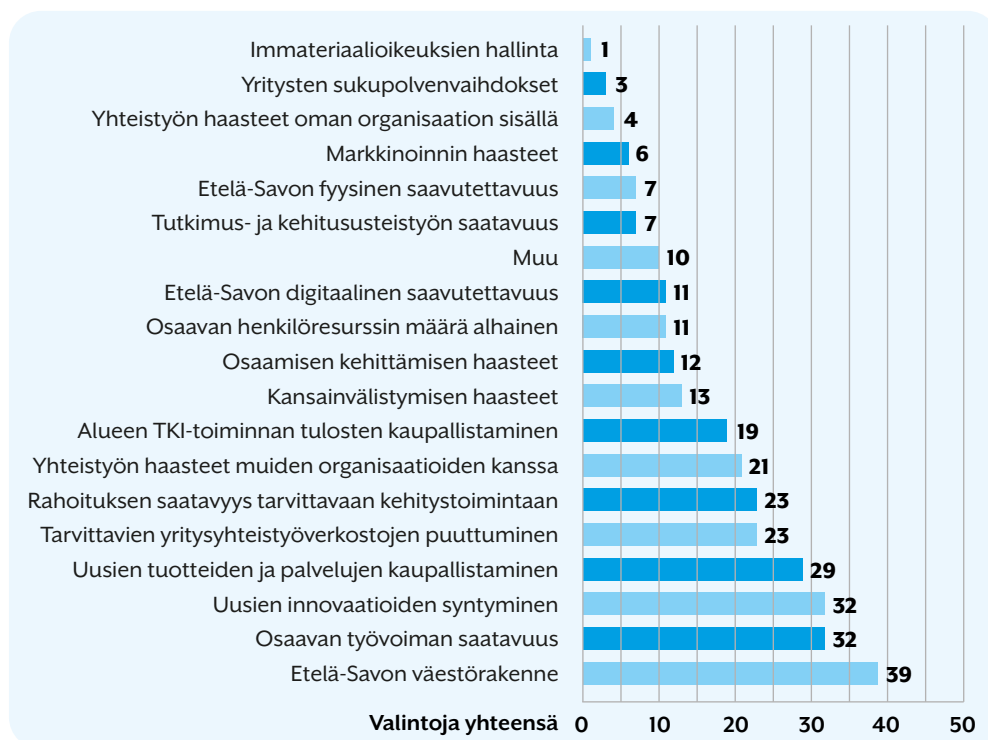
seuraavissa kappaleissa.

Sidosryhmien sitouttaminen älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 tavoitteisiin tullaan toteuttamaan Etelä-Savossa aiempaa systemaattisemmalla vuoropuhelulla. Maakunnassa on tarve yhteistyön lisäämiseen. Etelä-Savon maakuntaliitto edistää toiminnan vaikuttavuutta järjestämällä syksystä 2021 lähtien koordinoituja teemallisia yhteistyötapaamisia. Teemaryhmillä pyritään lisäämään vuorovaikutusta ja yhteistyötä sekä tehostamaan toiminnan vaikuttavuutta erityisesti hanke-toiminnassa.

Digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteet Etelä-Savossa

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohjeisti maakuntien liittoja laatimaan ajantasaisen tilannekuvan koskien digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteita. Tämä selvitys toteutettiin vuonna 2020 yhteistyössä muiden Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa osana Itä- ja Pohjois-Suomen Elinkeinot murroksessa (ELMO) – Strategiasta käytäntöön -hanketta (1.4.2019–31.12.2021). Hankkeessa selvitettiin digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteita seitsemän maakunnan alueella (Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi).

Toteutetun selvityksen mukaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueella kehittämissuunnitelmista ja projekteista syn-

Kuva 7. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen valmistelussa sidosryhmät nimesivät pullonkaloja ja haasteita tärkeysjärjestyksessä.

tyy liian vähän yrityksiä ja liiketoimintaa, eikä kaupallistamista vaadita hankkeissa riittävästi. Lisäksi innovaatioiden ei nähty levittyvän tasaisesti alueella, vaan innovaatioiden nähtiin keskittyvän liikaa keskuspaikkakunnille. Haasteeksi nähtiin myös toteuttajien, rahoituslähteiden ja kumppanuuksien rajallinen määrä. Käytettävissä olevien resurssien ei nähty olevan riittäviä, ja lisäksi alueella oli puutetta erityisosaamisessa. *)

Selvitystyöstä julkaistu raportti on kokonaisuudessaan nähtävissä verkkajulkaisuna *) [verkkajulkaisun osoite: https://elmoenf.eu/fi/wp-content/uploads/sites/3/InnoDigi-raportti_web.pdf]

Etelä-Savon osalta älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 valmistelussa täsmennettiin keväällä 2021 lisäksi Webropol-kyselyssä alueen innovaatioiden haasteita ja pullonkauloja erikseen (kyselyä kuvattu tarkemmin kappaleessa 2.2). Etelä-Savon aluetta koskevat tulokset ovat esitetty kuvassa 2. Suurimmaksi yksittäiseksi haasteeksi/ pullonkaulaksi kyselyssä nousi alueen väestörakenne.

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian sisällöissä on huomioitu sekä maakunnan oman selviytyksen että Itä- ja Pohjois-Suomen ylimaakunnallisen selvitystyön tulokset digitalisaation ja innovaatioiden levittämisen haasteisiin vastaamisessa.

Digitalisaation haasteita ja elinkeinojen murrosta koskevat toimialat ja työtehtävät Etelä-Savossa

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohjeisti maakuntien liittoja tarkastelemaan erikseen niitä toimialoja ja ammatteja, joihin digitalisaatio ja elinkeinojen murros vaikuttaa. Etelä-Savon osalta pohjatietoina tämän tarkastelun tuottamisessa hyödynnettiin sekä Etelä-Savon maakuntaliiton asiantuntemusta elinkeinojen murroksesta ja ennakoinnista sekä Etelä-Savon ELY-keskuksen asiantuntijoita.

Etelä-Savon maakuntaliiton ennakointitiimi on tuottanut laajaa ennakointitietoa vuodesta 2014 saakka. Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 pohjalle laadittavassa selvityksessä hyödynnettiin myös Elinkeinot murroksessa (ELMO2) – Etelä-Savon maakunnallinen toimeenpanohanke (1.4.2019–31.5.2021) sekä Itä- ja Pohjois-Suomen Elinkeinot murroksessa – Strategiasta käytäntöön -hankkeen (1.4.2019–31.12.2021) tuotoksia. Lisäksi tarkastelussa hyödynnettiin EAKR rahoitteista maakuntaliiton Building Clusters, Ecosystem Collaboration and RIS3 Communication -hanketta (1.6.2021–31.8.2023).

Tarkastelussa keskityttiin tarkastelemaan erityisesti digitalisaation haasteita sekä elinkeinojen murrosta koskevia toimialoja ja työtehtäviä Etelä-Savon älykkään

erikoistumisen strategian sisältöluonnoksen 2022–2027 painopistealoilla ja läpileikkaavissa teemoissa.

Keskeisimmät havainnot, joihin lähitulevaisuudessa tulee muiden strategian sisältöjen lisäksi panostaa teollisuuden ja toimialojen muutosprosessiin vastaamiseksi ovat:

1. Osaamisen kentässä tehtävät panostukset. Erityisesti osaavan työvoiman saatavuus sekä osaamisen kasvattaminen ja jatkuvan oppimisen varmistaminen.
2. Konkreettisten vaihtoehtojen kehittäminen kasvuturpeelle alkutuotannossa.

Älykkään erikoistumisen muutosjoustavuus

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 sisältö on kiteytetty vuoden 2021 aikana ja siihen on otettu mukaan laajasti maakuntaa koskevia tulevien vuosien kehitystarpeita. Vaikka strategia on valmisteltu huolellisesti, strategia ulottuu ajallisesti kauas, mikä edellyttää siltä muutosjoustavuutta strategiakauden edetessä. Muutosjoustavuus tarkoittaa, että älykkään erikoistumisen strategian sisältöihin voidaan tehdä muutoksia strategiakauden aikana. Muutosjoustavuudella pyritäänkin varmistamaan älykkään erikoistumisen strategiaan vaikuttavuus muuttuvassa toimintaympäristössä.

Tilannekuva

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategian 2022–2027 tilannekuva on yhteinen Etelä-Savon maakuntaohjelman 2022–2025 nykytilakuvauksen kanssa.

Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia

Etelä-Savon älykkään erikoistumisen strategiaa 2022–2027 valmisteltaessa myös Etelä-Savoa koskeva Itä- ja Pohjois-Suomen älykkään erikoistumisen strategia 2019–2023 on ollut voimassa. Itä- ja Pohjois-Suomen ylimaakunnallista älykkään erikoistumisen strategiaa toteuttavat yhteistyössä Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa sekä Lappi. Tätä ylimaakunnallista yhteistyötä jatketaan edelleen strategia-kaudella 2022–2027.

Etelä-Savon älykkään
erikoistumisen
2022-2027

EcoSairilan jätevedenpuhdistamo, kuva: Panu Jouhkimo.

Etelä-Savo
Saimaan maakunta.